

Avgöranden från EG-domstolen — tredje kvartalet 1998

Av departementsrådet OLLE ABRAHAMSSON

Här redovisas i sammanfattning ett urval av de domar som EG-domstolen meddelat under tredje kvartalet 1998.¹

Refererade avgöranden:

1. *Safety Hi-Tech*. Miljöskydd. Laglighetsprövning.
2. *Goerres*. Konsumentskydd. Märkning av livsmedel. Språk.
3. *Regeling*. Lönegaranti.
4. *Pereira*. Fri rörlighet för personer. Utvisning. Särordning för Jersey.
5. *Imperial Chemical*. Etableringsfrihet. Bolagsskatt. Nationell domstols skyldighet.
6. *Silhouette*. Konsumtion av varumärkesrätt.
7. *Springenheide*. Handelsnormer för ägg. Vilsledande säljinformation.
8. *Edis*. Nationella preskriptionsfrister.
9. *Egmont Film*. Upphovsrätt och närstående rättigheter. Uthyrning av s. k. laserskivor.
10. *Coote*. Likabehandling av män och kvinnor i arbetslivet.
11. *Brinkmann*. Skatt på tobak. Medlemsstaternas skadeståndsansvar.
12. *EvoBus*. Offentlig upphandling. Fördragsenlig tolkning. Medlemsstaternas skadeståndsansvar.
13. *Kommissionen mot Tyskland*. Motiverat yttrande. Fråga om vilka krav kollegialitetsprincipen ställer på kommissionen.

1. Safety Hi-Tech Srl mot S. & T. Srl och Gianni Bettati mot Safety Hi-Tech Srl (domar 1998-07-14, mål C-284/95 och C-341/95; plenum)

Målen gällde tolkningen och giltigheten av rådets förordning (EG) nr 3093/94 om ämnen som bryter ned ozonskiktet. Ett företag yrkade vid en domstol i Genua uppfyllelse av ett avtal om leverans av ett brandbekämpningsmedel. Köparen hade vägrat ta emot leveransen med hänvisning till att användning av medlet är förbjuden enligt artikel 5 i förordningen. I sitt förhandsavgörande ansåg EG-domstolen att förordningen skall tolkas så att den innefattar

¹ Tidigare översikter har varit införda i SvJT 1998 s. 341 ff., 487 ff. och 671 ff.

förbud inte bara mot användning av det miljöfarliga medlet utan också mot saluförande. När det gällde frågan om förordningens lagenlighet hade leverantörsbolaget gjort gällande att rådet genom att förbjuda användningen av det aktuella brandbekämpningsmedlet hade gjort en otillåten begränsning av den fria rörlighet för varor som garanteras i artikel 30 i EG-fördraget och vidare att rådet gått längre än vad dess befogenheter sträcker sig enligt artikel 130r i EG-fördraget. Sistnämnda artikel anger en rad mål, principer och kriterier som gemenskapslagstiftaren måste respektera vid genomförandet av EU:s miljöpolitik. EG-domstolen slog fast att dess kontroll, på grund av den avvägning mellan motstående intressen som det är rådets uppgift att göra samt frågans komplexitet, måste begränsas till spörsmålet huruvida rådet genom att anta förordningen gjort sig skyldig till en uppenbart oriktig bedömning. Härfter uttalade EG-domstolen, med anledning av en invändning från leverantörsbolaget, att det förhållandet att förordningen tar sikte på endast en miljöskyddsaspekt — nedbrytningen av ozonskiktet — inte gör den oförenlig med syftet med artikel 130r. Leverantörsbolaget hade även gjort gällande att förordningen inte uppfyller det i nämnda artikel angivna kravet på att säkerställa en hög miljöskyddsnivå, eftersom förordningen tillåter användning av haloner som medför en betydligt större risk för ozonet än det aktuella brandskyddsämnet. EG-domstolen hänvisade härvid till gemenskapernas förpliktelser enligt vissa internationella konventioner på området och till att medlemsstaterna enligt artikel 130t i EG-fördraget har rätt att behålla eller införa strängare skyddsåtgärder och konstaterade mot denna bakgrund att den i artikel 130r föreskrivna höga skyddsnivån inte nödvändigtvis behöver vara den tekniskt sett högsta möjliga. Rådet hade därför inte genom att anta förordningen gjort sig skyldig till en uppenbart oriktig bedömning. EG-domstolen prövade också om förbudet mot användning av det aktuella brandbekämpningsämnet stod i strid mot proportionalitetsprincipen. EG-domstolen fann att denna princip inte hade åsidosatts, bland annat med motivering att det förbjudna ämnet i vissa fall kunde ersättas med exempelvis vatten och att andra ozonskadliga ämnen — såsom haloner — vilka inte förbjudits genom förordningen, var nödvändiga för viss brandbekämpning eftersom de inte gick att ersätta med mindre skadliga ämnen.

2. Hermann Josef Goerres (dom 1998-07-14, mål C-385/96)

Målet gällde tolkningen av artikel 14 i direktiv 79/112/EEG som ålägger medlemsstaterna att förbjuda försäljning av sådana livsmedel som inte innehåller viss väsentlig konsumentinformation på ett språk som köpare har lätt att förstå, såvida inte andra åtgärder har vidtagits för att säkerställa att köparen är informerad. En köpman

hade i enlighet med tysk lag dömts till böter för att i sin butik ha salufört varor som inte var märkta på tyska utan endast på franska, italienska och engelska. I sitt förhandsavgörande erinrade EG-domstolen att den tidigare funnit att det inte är tillåtet att föreskriva användandet av det dominerande språket i den region där produkten saluförs, även om man inte utesluter att ett annat språk används samtidigt. Beträffande den aktuella tyska lagstiftningen konstaterade EG-domstolen att den, till skillnad från lagstiftning som granskats i tidigare fall, föreskriver att ett visst språk (tyska) skall användas men tillåter, som alternativ, att ett annat språk som köparna har lätt att förstå används. En så utformad lagstiftning ansåg EG-domstolen inte vara strängare än direktivets krav på att ett lättförståeligt språk skall användas. EG-domstolen anmärkte härvid att det är den nationella domstolens sak att bedöma om märkningen i det enskilda fallet är lättförståelig. Vid denna bedömning skall också beaktas att direktivet ger en möjlighet att ange nödvändiga uppgifter inte bara med hjälp av språket utan även med andra medel, exempelvis teckningar, symboler eller figurmärken. I det aktuella fallet hade köpmannen visserligen inte salufört varorna med märkning på tyska men han hade intill varorna satt upp en skylt med information om dem på tyska. EG-domstolen kom till slutsatsen att det inte är tillräckligt att de enligt direktivet nödvändiga uppgifterna tillhandahålls på annat sätt än genom märkning på själva varan. Skälet till detta var att konsumenten måste ha möjlighet att ta del av uppgifterna även vid konsumtionstillfället och att den slutlige konsumenten inte alltid är den som köpt livsmedlet i fråga. Artikel 14 i direktivet ändrades 1997 och ersattes delvis med en ny artikel 13 a, som bland annat innehåller krav på att livsmedel skall märkas på ett språk som med lätthet förstås av konsumenten (direktiv 97/4/EG).

3. A.G.R. Regeling mot Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid (dom 1998-07-14, mål C-125/97)

Målet gällde en praktiskt betydelsefull tolkningsfråga rörande artikel 4 i det s. k. lönegarantidirektivet, 80/987/EEG. En holländsk arbetstagare fick under den s. k. referensperiod om drygt fyra månader som inföll närmast före arbetsgivarens konkurs till sig utbetald viss lön som hänförde sig till anställningstid före referensperioden. Arbetaren fick senare avslag på sin begäran om lönegarantiersättning med hänvisning till att de utbetalningar som gjorts till honom under referensperioden översteg de lönefordringar som uppkommit under samma period. Den holländska garantiinstitutionen hävdade att medlemsstaterna hade frihet att tillämpa direktivet på detta sätt, eftersom direktivet endast syftar till en delvis harmonisering och uttryckligen tillerkänner

medlemsstaterna behörighet att definiera bland annat begreppet lön. EG-domstolen godtog inte denna uppfattning, som enligt domstolen skulle leda till ett åsidosättande av det minimiskydd som garanteras av direktivet. Om det skulle vara tillåtet att avräkna löneutbetalningar hänförliga till tidigare anställningsperioder skulle detta minimiskydd bli beroende av arbetsgivarens slumpartade eller avsiktliga beslut att göra eller inte göra vissa betalningar under referensperioden. I domslutet uttalade EG-domstolen därför att löneutbetalningar som arbetsgivaren gör under referensperioden i första hand skall hänföras till tidigare fordringar.

4. Rui Alberto Pereira Roque mot His Excellency the Lieutenant Governor of Jersey (dom 1998-07-16, mål C-171/96; plenum)

Målet gällde tolkningen av ett protokoll om Kanalöarna och Isle of Man, vilket bilagts akten 1972 om villkoren för Storbritanniens anslutning till EG. Enligt detta protokoll skall myndigheterna på öarna tillämpa samma behandling för alla fysiska och juridiska personer i gemenskapen (likabehandlingsprincipen), men innevånarna på öarna skall inte beröras av gemenskapsbestämmelserna om fri rörlighet för personer. Kanalön Jersey lyder under brittiska kronan men har en halvautonom ställning inom det Förenade konungariket. Enligt nationell lag kan en brittisk medborgare inte utvisas från Jersey. Den första frågan i målet gällde om den i protokollet föreskrivna likabehandlingsprincipen tillåter en domstol på Jersey att utvisa en portugisisk medborgare som dömts för stöld, trots att en brittisk medborgare i motsvarande situation inte får utvisas. EG-domstolen erinrade om att medlemsstaterna enligt artikel 48.3 i EG-fördraget har rätt att vidta vissa på bland annat hänsyn till allmän ordning grundade frihetsbegränsande åtgärder mot medborgare i andra medlemsstater. Denna särbehandling är en följd av den folkrättsliga princip enligt vilken en stat inte kan utvisa sina egna medborgare eller förneka dem rätten att få tillträde till landet. Vidare konstaterade EG-domstolen att distinktionen mellan innevånare på Jersey, vilka har brittiskt medborgarskap, och andra medborgare i Förenade konungariket inte kan likställas med skillnaden i medborgarskap mellan två olika medlemsländer. Mot denna bakgrund fann EG-domstolen att det i det aktuella fallet i och för sig inte fanns något fördragsenligt hinder mot att utvisa den portugisiska medborgaren. Emellertid innebar likabehandlingsprincipen att myndigheterna på Jersey inte hade rätt att göra någon godtycklig skillnad i behandling till nackdel för medborgare i andra medlemsstater. En sådan godtycklig skillnad skulle föreligga om utvisning av en medborgare i en annan medlemsstat skedde för brottsliga eller andra beteenden som inte föranledde

repressiva eller andra faktiska och effektiva åtgärder beträffande de egna medborgarna. Den nationella domstolen på Jersey hade slutligen frågat om protokollet gjorde det möjligt att utvisa en medborgare i en annan medlemsstat på grunder som i praktiken inte skulle leda till utvisning av den medborgaren från Förenade konungariket. Frågan ställdes mot bakgrund av att en utvisning från Jersey regelmässigt också har verkan med avseende på Förenade konungarikets territorium. EG-domstolen konstaterade att en utvisning från Jersey på mindre starka skäl än som föreskrivs i gemenskapsrätten vid detta förhållande indirekt skulle kunna medföra att gemenskapsbestämmelserna om fri rörlighet för personer inte längre tillämpades fullt ut i Förenade konungariket. Något sådant var emellertid klart i strid mot artikel 227.5 c i EG-fördraget och det ifrågasattande protokollet, eftersom dessa bestämmelser inte syftar till att försvaga den rätt som medborgare i andra medlemsstater har att inresa till och uppehålla sig på Förenade konungarikets territorium. EG-domstolens svar på den sista frågan blev således att ett beslut av myndigheterna på Jersey om utvisning inte får innebära att den utvisade vägras tillträde till Förenade konungarikets territorium av andra skäl och överväganden än sådana som myndigheterna i konungariket skulle kunna åberopa enligt gemenskapsrätten för att inskränka den fria rörligheten för personer.

5. Imperial Chemical Industries plc (ICI) mot Kenneth Hall Colmer (Her Majesty's Inspector of Taxes) (dom 1998-07-16, mål C-264/96; plenum)

Målet gällde frågan om viss nationell skattelagstiftnings förenlighet med EG-fördragets regler om etableringsfrihet. Imperial Chemical ägde tillsammans med ett annat bolag ett holdingbolag som hade till enda ändamål att äga aktierna i 23 dotterbolag. Av dessa dotterbolag var 4 brittiska medan 6 hade säte i annat EU-land och 13 i tredje land. Bakgrunden till tvisten i den nationella domstolen var att den brittiska skatteförvaltningen hade vägrat Imperial Chemical skattelättnad för underskott som uppkommit i ett av de brittiska dotterbolagen. En av flera förutsättningar för att i detta fall bevilja skattelättnad enligt brittisk lag hade varit att flerparten av de av holdingbolaget kontrollerade dotterbolagen hade haft sitt säte inom Förenade konungariket. Det stod alltså klart att lagstiftningen använde ett nationalitetsbaserat kriterium som grund för skatteberäkning. Vid EG-domstolen hävdade den brittiska regeringen att olikheten i behandling beroende på var dotterbolagen hade sitt säte var berättigad bland annat för att hindra skatteflykt. EG-domstolen underkände detta argument och framhöll att den brittiska lagstiftningen på ett generellt sätt avsåg varje situation där

flertalet av en koncerns dotterbolag är etablerade utanför Förenade konungariket. Etablerandet av ett dotterbolag utanför landet kunde i sig inte innebära skatteflykt, eftersom bolaget i varje fall omfattas av etableringsstatens skattelagstiftning. I förevarande fall var dessutom kriteriet att flertalet dotterbolag skulle ha säte i det egna landet inte gångbart eftersom skatteflykt lika väl kunde förekomma i det fall att ett enda dotterbolag hade säte utom landet. Den brittiska regeringen gjorde också gällande att det var omöjligt att kompensera den skattelättnad, som skulle bli följden av förlusterna i det brittiska dotterbolaget, genom att beskatta vinster i de utländska dotterbolagen. EG-domstolen konstaterade att minskning av skatteintäkter inte ingår bland de skäl som enligt artikel 56 i EG-fördraget kan inskränka den i artikel 52 stadfästa etableringsfriheten. Dock medgav EG-domstolen att den i tidigare avgöranden ansett att behovet av att säkerställa ett enhetligt skattesystem under vissa omständigheter kan motivera nationell lagstiftning som begränsar de grundläggande friheterna (se särskilt *Bachmann*, REG 1992 s. I-249). I det förevarande fallet fanns emellertid inget sådant direkt samband mellan å ena sidan avdrag för förluster som uppkommit i dotterbolag med säte i Förenade konungariket och å andra sidan beskattningen av vinsterna i de utländska dotterbolagen. Den brittiska domstolen hade också ställt följdfrågan om den var skyldig att bortse från den aktuella nationella bestämmelsen — eller att tolka den fördragsenligt — även när holdingbolaget huvudsakligen kontrollerar dotterbolag med säte i tredje land. EG-domstolen svarade att frågan om olika behandling som baseras på huruvida dotterbolag har eller inte har säte i tredje land faller utanför gemenskapsrättens tillämpningsområde. När det gäller hur dessa principer skall tillämpas i situationer som bara till viss del hänför sig till gemenskapens tillämpningsområde uttalade EG-domstolen endast att det ankommer ”på det behöriga organet i den berörda staten att undanröja denna rättsosäkerhet i den utsträckning som den kan påverka de rättigheter som följer av gemenskapsrättsliga regler”.

Domen utgör ännu ett exempel på att nationella myndigheter måste respektera EG-rätten när de tillämpar nationella skatteregler, trots att frågor om direkt beskattning ännu inte gjorts till föremål för gemenskapsrättslig harmonisering (jfr *Jessica Safir*, C-118/96; se SvJT 1998 s. 675 f.). För svenskt vidkommande har domen ett intresse också med anledning av att Regeringsrätten nyligen till EG-domstolen hänskjutit en fråga som gäller om de svenska reglerna om koncernbidrag missgynnar utländska företag och strider mot den fria etableringsrätten (mål C-200/98).

6. Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG mot Hartlauer Handelsgesellschaft mbH (dom 1998-07-16, mål C-355/96; plenum)

I detta mycket uppmärksammade mål hade EG-domstolen för första gången att ta ställning till innebörden av bestämmelserna om konsumtion av varumärkesinnehavares rättigheter i artikel 7 i direktiv 89/104/EEG i ett fall då varor förts ut på marknaden utanför EES. Bakgrunden var att ett österrikiskt bolag, Silhouette, tillverkar och säljer glasögonbågar i hög prisklass och har sitt varumärke registrerat i större delen av världen. Bolaget Hartlauer säljer glasögon till lågpris i Österrike. Sedan Silhouette levererat ett parti bågar av utgående modell till köpare i Bulgarien köpte Hartlauer partiet och återförsålde bågarna i Österrike. Silhouette hävdade vid österrikisk domstol att dess varumärkesrätt inte hade konsumerats genom försäljningen i Bulgarien, eftersom direktivet (i dess med anledning av EES-avtalet ändrade lydelse) endast föreskriver att varumärkesrätten skall vara konsumerad om märkesinnehavaren fört ut varorna på marknaden inom EES (regional konsumtion). Den österrikiska domstolen begärde förhandsavgörande av EG-domstolen huruvida direktivet utgör hinder för nationella regler som föreskriver konsumtion även i fall då varumärkesinnehavaren fört ut varorna till länder utanför EES (global konsumtion). Det kan här anmärkas att den österrikiska lagstiftningen i likhet med den svenska inte innehåller några bestämmelser om global konsumtion utan har överlåtit frågan åt rättspraxis; se för Sverige del NJA 1967 s. 458 och 1988 s. 543. I målet argumenterade kommissionen samt regeringarna i Österrike, Tyskland, Frankrike, Italien och Storbritannien för principen om regional konsumtion och således för s.k. parallellimport. Endast Sveriges regering försvarade principen om global konsumtion. I domen hänvisade EG-domstolen till direktivets lydelse och uttalade att direktivet får anses medföra en fullständig harmonisering av reglerna om de rättigheter som är knutna till ett varumärke. EG-domstolen förklarade utan förbehåll att direktivet inte skall tolkas på så sätt att det lämnar medlemsstaterna utrymme att i sin nationella lagstiftning föreskriva global konsumtion. EG-domstolen påpekade samtidigt att gemenskapsinstitutionerna har möjlighet att genom avtal utsträcka konsumtionen till andra länder, såsom har skett inom ramen för EES-avtalet. Den österrikiska domstolen hade också ställt en fråga om direktivets verkningar. Frågan gällde om innehavaren av ett varumärke enbart med stöd av direktivet kan utverka förbud för tredje man att använda varumärket. EG-domstolen erinrade om att ett direktiv inte i sig kan ge upphov till skyldigheter för enskilda och inte heller som sådant kan åberopas mot en enskild. Med hänvisning till *Marleasing*, REG 1990 s. I-4135, och *Faccini Dori*, REG

1994 s. I-3325, förklarade emellertid EG-domstolen att nationella domstolar vid tillämpningen av nationella föreskrifter är skyldiga att, i den mån det är möjligt, tolka den nationella rätten i överensstämmelse med direktivets ordalydelse och syfte så att det resultat som avses i direktivet uppnås.

Det kan noteras att EFTA-domstolen år 1997 i det s. k. Maglite-målet tolkade direktivet på så sätt att Norge och Island har rätt att själva bestämma om de önskar införa eller upprätthålla principen om global konsumtion. När direktivet skulle införlivas i Sverige ansåg riksdagen att det inte var erforderligt att i den svenska varumärkeslagen ta in några bestämmelser i frågan. Lagutskottet uttalade att om EG-domstolen skulle finna att principen om global konsumtion är oförenlig med direktivet får frågan för Sveriges del övervägas på nytt (se bet. 1992/93:LU17 s. 8).

7. Gut Springenheide GmbH mot Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt (dom 1998-07-16, mål C-210/96)

Målet gällde tolkningen av förordning (EEG) nr 1907/90 om vissa handelsnormer för ägg. Förordningen medger att äggförpackningar får vara försedda med säljfrämjande information, förutsatt att denna information inte kan vilseleda köparen. Gut Springenheide sålde färdigförpackade ägg under benämningen "6 sädeslag-10 färska ägg". Sedan tvist uppkommit huruvida denna benämning var vilseledande för konsumenterna och därmed otillåten begärde en tysk domstol att EG-domstolen skulle klargöra bland annat om den konsument som förordningen åsyftar är den upplyste genomsnittskonsumenten eller den tillfällige konsumenten. EG-domstolen erinrade att den upprepade gånger har ställts inför frågan om en benämning eller ett varumärke var vilseledande enligt gemenskapsrätten, och att den varje gång då den ansett sig tillräckligt upplyst av handlingarna i målet snarare själv har avgjort frågan än överlåtit bedömningen åt den nationella domstolen. Därvid har EG-domstolen beaktat de förväntningar som en normalt informerad samt skäligen uppmärksam och upplyst genomsnittskonsument kan tänkas ha, och den har gjort det utan att inhämta vare sig sakkunnigutlåtanden eller konsumentenkäter. Rent allmänt borde därför, enligt EG-domstolen, de nationella domstolarna lika väl kunna bedöma om en reklamuppgift är vilseledande. EG-domstolen framhöll vidare att den i andra mål, där den inte förfogat över tillräckligt underlag, överlåtit åt den nationella domstolen att ta ställning till frågan om en reklamuppgift är vilseledande. Slutligen förklarade EG-domstolen att det inte heller förelåg något hinder för den nationella domstolen att vid behov besluta att i enlighet med nationell rätt

låta utföra en enkät eller inhämta ett sakkunnigutlåtande för att underlätta ett avgörande.

8. Edilizia Industriale Siderurgica Srl (Edis) mot Ministero delle Finanze (dom 1998-09-15, mål C-231/96; plenum)

Detta mål, som avgjordes samtidigt med de likartade målen C-260/96 och C-279/96 m. fl., gällde frågan om tillåtligheten av nationella preskriptionsfrister. Den faktiska bakgrunden var att EG-domstolen i ett avgörande 1993 (*Ponente Carni*, REG 1993 s. I-1915) hade funnit att italienska staten under en följd av år hade tagit ut registreringsavgifter för bolag som översteg vad som var tillåtet enligt direktiv 69/335/EEG om indirekta skatter på kapitalanskaffning. Vidare hade en italiensk överdomstol år 1995 angivit att återbetalningen av registreringsavgifterna omfattades av ett nationellt dekret av år 1972 enligt vilket krav på återbetalning av avgifter som betalats av misstag skall göras inom en tidsfrist av tre år från betalningsdagen. Den allmänna preskriptionstiden för fordringar är i Italien tio år. Med åberopande av EG-domstolen dom 1993 begärde bolaget Edis, utan framgång, ersättning av italienska staten för vad bolaget hade betalat för mycket under åren 1986–1992, varefter återbetalningsfrågan hänfördes till EG-domstolen. I sina mycket utförliga domskäl erinrar EG-domstolen om att den tidigare i flera avgöranden (bland andra *Palmisani*, REG 1997 s. I-4085; se SvJT 1998 s. 346) ansett det vara förenligt med gemenskapsrätten att fastställa skäliga nationella tidsfrister för väckande av talan vid äventyr av preskription. Den omständigheten att — såsom i förevarande fall — EG-domstolen har meddelat en dom om tolkningen av den aktuella EG-rättsliga bestämmelsen hade ingen betydelse i det avseendet. EG-domstolen konstaterade vidare att de nationella ordningarna för återbetalning av felaktigt utkrävda skatter varierar eftersom det inte finns några gemenskapsrättsliga bestämmelser på området. I en sådan situation skall, fortsatte EG-domstolen, det i varje nationell rättsordning anges vilka domstolar som är behöriga och vad som gäller för talan som är avsedd att säkerställa skyddet av de rättigheter som enskilda har på grund av gemenskapsrätten. EG-domstolen framhöll emellertid, i linje med hur den tidigare i många fall resonerat, att dessa processuella regler varken får vara mindre förmånliga än de som avser liknande talan enligt nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller göra utövandet av de rättigheter som följer av gemenskapsrätten praktiskt taget omöjligt eller alltför svårt (effektivitetsprincipen). Så länge dessa principer upprätthölls var det alltså fullt tillåtet för medlemsstaterna att, vid sidan av en allmän preskriptionstid för fordringar, ha mindre fördelaktiga regler för klagomål och talan mot skatter och andra avgifter. Men

dess mindre fördelaktiga regler måste således vara generella på så sätt att de inte endast var tillämpliga på sådan talan om återbetalning av avgifter som grundas på gemenskapsrätten. I det aktuella fallet fann EG-domstolen dessa kriterier vara uppfyllda beträffande det nationella dekretet av år 1972 om treårig preskriptionstid. Slutligen bedömde EG-domstolen frågan om en medlemsstat har rätt att, mot talan om återbetalning av avgifter som tagits ut i strid mot ett direktiv, åberopa en nationell preskriptionsfrist som börjar löpa den dag då den oriktiga avgiften inbetalades, trots att detta direktiv den dagen ännu inte hade införlivats på ett korrekt sätt. Kommissionen hade, med hänvisning till utgången i *Emmott*, REG 1991 s. I-4269, från början gjort gällande att en medlemsstat i denna situation inte har rätt att åberopa en nationell preskriptionsfrist. Sedan EG-domstolen under målets handläggning meddelat dom i *Fantask*, REG 1997 s. I-6783 (se SvJT 1998 s. 354 ff.) frånföll emellertid kommissionen denna ståndpunkt. EG-domstolen fann, med hänvisning till sistnämnda rättsfall och med upprepande av att *Emmott* utgjorde ett särfall där den återbetalningsberättigade helt var berövad möjligheten att göra sin rätt gällande, att gemenskapsrätten inte heller i det fall som denna fråga avsåg utgjorde hinder mot att tillämpa en nationell preskriptionsfrist.

Även om det inte är alldeles lätt att uppfatta den av EG-domstolen åberopade skillnaden mellan det aktuella målet och *Emmott* är den rättstillämpning som EG-domstolen slagit in på genom *Fantask* och bekräftat genom det aktuella målet nu etablerad. Ekonomiskt kommer den att få stor betydelse för medlemsstaterna. Frågan är också i vad mån denna praxis kan komma att begränsa rätten till skadestånd för enskilda vid felaktigt eller uteblivet genomförande av direktiv, i de fall då en försumlig medlemsstat kan åberopa att en tillämplig nationell preskriptionsregel låter sig förenas med den ovan nämnda likvärdighetsprincipen.

9. Egmont Film A/S m. fl. mot Laserdisken (dom 1998-09-22, mål C-61/97; plenum)

I detta mål meddelade EG-domstolen en dom som ytterligare stärker det upphovsrättsliga skyddet vid uthyrning av kopierade filmer. Målet emanerade från en tvist vid en domstol i Ålborg mellan ett bolag som i Danmark sålt från Storbritannien importerade s. k. laserskivor med inspelade filmer och ett annat företag som företrädde upphovsrättsintressenterna. Anledningen till tvisten var att det förstnämnda bolaget inte bara sålt utan även, för att främja försäljningen, hyrt ut filmer utan intressenternas medgivande. Det framgick att upphovsrättsintressenterna hade medgivit att filmerna hyrdes ut i Storbritannien. Den danska domstolen frågade EG-

domstolen om artiklarna 30 och 36 i EG-fördraget och direktiv 92/100/EEG utgör hinder för den som innehar ensamrätt till uthyrning att förbjuda uthyrning av filmer i en medlemsstat trots att uthyrning har tillåtits i en annan medlemsstat. EG-domstolen erinrade att den senast i *Metronome*, REG 1998 s. I-1953 (se SvJT 1998 s. 676 f.), slagit fast att spridning på marknaden av en bild eller ljudupptagning inte gör att andra former av exploatering än försäljning blir tillåtna. Uthyrningsrätten konsumeras exempelvis inte genom försäljning eller någon annan spridning, medan däremot spridningsrätten konsumeras genom den första försäljningen inom gemenskapen av rättsinnehavaren själv eller med dennes samtycke. EG-domstolen påpekade att direktivet uttryckligen föreskriver att rätten till uthyrning, till skillnad från spridningsrätten, inte kan konsumeras när det aktuella föremålet sprids i någon form. Detta är en följd av uthyrningsrättens art, eftersom uthyrningsrätten skulle vara utan mening om den konsumerades vid första uthyrningstillfället. EG-domstolens svar på den danska domstolens frågor blev således att gemenskapsrätten inte hindrar att en person som innehar en ensamrätt till uthyrning förbjuder uthyrning av kopior av ett filmverk i en medlemsstat trots att uthyrning av dessa kopior har tillåtits i en annan medlemsstat.

10. Belinda Jane Coote mot Granada Hospitality Ltd (dom 1998-09-22, mål C-185/97; plenum)

I detta mål utvecklade EG-domstolen ännu en gång tolkningen av direktiv 76/207/EEG om likabehandling av män och kvinnor i arbetslivet (jfr senast *Mary Brown*, C-394/96; SvJT 1998 s. 689 f.). Belinda Jane Coote hade väckt talan mot en tidigare arbetsgivare med anledning av att denne, efter anställningstidens upphörande, vägrat tillhandahålla referenser beträffande henne. Till saken hör att hon tidigare hade fört talan mot arbetsgivaren om könsdiskriminering och också blivit uppsagd av denne. Den nationella rättsordningen tycktes inte ge henne någon möjlighet till framgång med sin förstnämnda talan eftersom skadan uppstått efter det hon slutat sin anställning. Den brittiska domstolen begärde förhandsavgörande huruvida den, vid tolkningen av de nationella bestämmelser varigenom direktivet införlivats, kunde utgå från att medlemsstaterna är skyldiga att vidta åtgärder för att säkerställa rättsligt skydd för arbetstagare i ett fall som detta också efter det att anställningsförhållandet hade upphört. Vid besvarandet av denna fråga tog EG-domstolen fasta på att artikel 6 i direktivet ålägger medlemsstaterna att i sina rättsordningar vidta nödvändiga åtgärder för att göra det möjligt för alla som anser sig ha förfördelats på grund av diskriminering ”att göra sina rättigheter gällande vid domstol”. Av bestämmelsen följer att medlemsstaterna är skyldiga att vidta

åtgärder som är tillräckligt effektiva för att uppnå direktivets mål och att säkerställa att det rent faktiskt går att åberopa dessa åtgärder vid nationella domstolar. EG-domstolen åberopade i sammanhanget artiklarna 6 och 13 i Europakonventionen och menade att den princip om domstolskontroll som där kommer till uttryck är densamma som i direktivet, och att det tillika är fråga om en allmän rättsprincip som ligger till grund för författningstraditioner som är gemensamma för medlemsstaterna. Enligt EG-domstolen ankommer det därför på medlemsstaterna att säkerställa en effektiv domstolskontroll av att direktivet och den nationella genomförandelagstiftningen iakttas. Härefter uttalade EG-domstolen att principen om effektiv domstolskontroll i artikel 6 i direktivet huvudsakligen skulle förlora sin verkan om det skydd artikeln ger inte omfattade sådana åtgärder som en arbetsgivare skulle kunna vidta — i detta fall vägran att tillhandahålla referenser — med anledning av att en arbetstagare tidigare väckt talan för att säkerställa att principen om likabehandling upprätthålls. Rädslan för sådana åtgärder från arbetsgivarens sida, vilka det inte går att föra talan mot, skulle annars riskera att avhålla de anställda från att göra sin rätt gällande och därmed äventyra direktivets mål. EG-domstolen kom slutligen fram till att det, med hänsyn till direktivets syfte och till upprätthållandet av ett effektivt rättsskydd och då inga tydliga tecken fanns till motsatsen, inte var möjligt att dra slutsatsen att lagstiftaren hade för avsikt att begränsa skyddet för arbetstagare på så sätt att det uteslöt åtgärder som avsåg att hindra en uppsagd arbetstagare från att finna ett nytt arbete.

Genom domen utsträckte alltså EG-domstolen medlemsstaternas skyldigheter enligt likabehandlingsdirektivet till att vidta åtgärder med avseende på en underlåtelse som en arbetsgivare gör sig skyldig till också efter det att anställningsförhållandet har upphört. Från allmän EG-rättslig synpunkt är det intressant att iakttas hur EG-domstolen genom att åberopa principen om effektiva rättsmedel kommer fram till denna tolkning av direktivets materiella innebörd.

11. Brinkmann Tabakfabriken GmbH mot Skatteministeriet (dom 1998-09-24, mål C-319/96)

Målet gällde tolkningen av direktiv 79/32/EEG om andra skatter än omsättningsskatter som påverkar förbrukningen av tobaksvaror och principen om statens skadeståndsansvar för skador som enskilda orsakats genom överträdelse av gemenskapsrätten. Ett tyskt bolag sålde i Danmark en tobaksprodukt som liknade vanliga cigarrettpaket. För att kunna rökas som cigarretter måste de tobaksrullar som fanns i paketen dock först stoppas i pappershylsor, som bolaget också saluförde, alternativt rullas in i vanligt cigar-

rettpapper. Till skillnad från i Tyskland beskattades produkten i Danmark inte som röktaobak utan i den högre skatteklass som gäller för cigarretter. Direktivet innehåller definitioner rörande vad som är röktaobak respektive cigarretter. Dessa definitioner hade inte införlivats i dansk lagstiftning. Bolaget begärde skadestånd av danska staten för att det till följd av felaktig rättstillämpning blivit utkonkurrerat på den danska marknaden. I sitt förhandsavgörande fann EG-domstolen i sakfrågan att produkten i fråga utgjorde röktaobak i direktivets mening och att alltså bolaget hade betalat för hög skatt i Danmark. I skadeståndsfrågan erinrade EG-domstolen om dess praxis som innebär att tre förutsättningar skall vara uppfyllda för rätt till skadestånd enligt gemenskapsrätten, nämligen att den rättsregel som har överträtts har till syfte att ge enskilda rättigheter, att överträdelsen är tillräckligt klar och att det finns ett direkt orsakssamband mellan skadan och medlemsstatens försumlighet. EG-domstolen framhöll att det i princip ankommer på de nationella domstolarna att bedöma om de två sistnämnda förutsättningarna är uppfyllda. I förevarande fall ansåg EG-domstolen emellertid att den hade ett tillräckligt faktaunderlag för att själv göra en sådan bedömning. Vad först gällde orsakssambandet konstaterade EG-domstolen, med hänvisning till *Dillenkofer*, REG 1996 s. I-4845, att en underlåtenhet att vidta någon som helst åtgärd för att införliva ett direktiv i sig utgör en klar överträdelse av gemenskapsrätten. Men eftersom de danska myndigheterna direkt hade tillämpat de detaljerade definitioner som finns i direktivet förelåg inte kausalitet mellan underlåtenheten och skadan. När det sedan gällde om den överträdelse, som bestod i att ta ut högre skatt än direktivet medgav, var tillräckligt klar framhöll EG-domstolen att den aktuella produkten inte exakt motsvarade någon av definitionerna i direktivet och att det var fråga om en produkt som inte existerade när direktivet antogs. EG-domstolen gick också in på en bedömning är syftet med själva produkten. Mot denna bakgrund fann EG-domstolen att det inte var uppenbart att de danska myndigheternas tolkning stred mot direktivets lydelse och i synnerhet inte mot dess syfte. Denna bedömning grundade EG-domstolen också på det förhållandet att den finska regeringen — Finland var vid sidan av Danmark den enda medlemsstat som yttrade sig i målet — och kommissionen hade tolkat direktivet på samma sätt som de danska myndigheterna. Enligt EG-domstolen inverkar det heller inte på bedömningen att dessa myndigheter vägrat gå med på uppskov med verkställigheten av de felaktiga skattebesluten, eftersom gemenskapsrätten inte kräver detta när det är fråga om tillämpning av bestämmelser ”som på skäliga grunder kan tolkas på olika sätt”.

Som EG-domstolen själv framhöll är det i princip de nationella domstolarnas sak att ta ställning till om en överträdelse av gemen-

skapsrätten är tillräckligt klar och om det finns ett orsakssamband mellan medlemsstatens försumlighet och den uppkomna skadan. Förevarande mål tycks visa att EG-domstolen under vissa omständigheter är beredd att göra ganska stora avsteg från denna princip.

12. EvoBus Austria GmbH mot Niederösterreichische Verkehrsorganisations GmbH (dom 1998-09-24, mål C-111/97)

Målet gällde bland annat frågan om enskildas rätt till domstolsprövning av upphandlingsförfaranden som omfattas av direktiv 92/13/EEG. (Liknande frågor förekom i det samtidigt avgjorda målet C-76/97). Direktivet medför en skyldighet för medlemsstaterna att vidta nödvändiga åtgärder för att garantera effektiva rättsmedel i fråga om offentlig upphandling inom bland annat transportsektorn. Direktivet var emellertid vid den aktuella tiden — till skillnad från andra direktiv rörande bland annat byggsektorn — inte införlivat i österrikisk rätt. Den nationella lagstiftningen angav inte heller något behörigt prövningsorgan i frågor om upphandling inom transportsektorn. Ett österrikiskt transportföretag begärde, under påståendet att ett anbud inom ramen för en offentligt upphandling hade ändrats i efterhand, att en federal upphandlingsmyndighet skulle inleda ett prövningsförfarande. Upphandlingsmyndigheten begärde, mot bakgrund av att direktivet inte var genomfört i Österrike, svar på frågan om direktivet skulle tolkas så att de prövningsorgan som var behöriga att pröva upphandlingsfrågor inom bland annat byggsektorn också var behöriga inom transportsektorn. EG-domstolen konstaterade att direktivet inte pekar ut vilka nationella instanser som skall vara behöriga och att det inte heller krävs att det skall vara samma instanser som inom bland annat byggsektorn. EG-domstolen återgav här efter väsentliga delar av domskälen i *Dorsch Consult*, REG 1997 s. I-4961, (se SvJT 1998 s. 348 f.) och kom liksom i det fallet fram till att det ålåg den nationella domstolen att "särskilt kontrollera" om rätten att väcka talan kunde utövas vid samma instans som var behörig i andra upphandlingsfall. Specifikt för det aktuella målet tillkom emellertid att det upphandlande organet enligt den nationella lagstiftningen uttryckligen uteslutits från det prövningsförfarande som gällde i andra upphandlingsfall. Efter att ha konstaterat detta uttalade EG-domstolen att om nationella bestämmelser inte kan tolkas på ett sätt som överensstämmer med direktivet, kan de berörda begära ersättning för de skador som har orsakats av att direktivet inte har införlivats inom rätt tid, varvid domstolen anknöt, förutom till *Dorsch Consult*, till sin etablerade praxis när det gäller medlemsstaternas skadeståndsansvar.

EG-domstolen stannade i detta mål vid att erinra om möjligheten till skadestånd för det fall att det klart framgår att den nationella lagstiftningen inte anvisat ett effektivt rättsmedel och

det således inte heller finns någon nationell bestämmelse som kan bli föremål för fördragsenlig tolkning. EG-domstolen gjorde ingen antydning om att den nationella domstolen i ett sådant fall skulle ha skyldighet att bota lagstiftarens underlåtenhet genom att själv anvisa ett rättsmedel, något som det (se SvJT 1998 s. 348 ff.) vill synas som om Regeringsrätten har gjort i det uppmärksammade s. k. Lassagårdsmålet, RA 1997 ref. 65.

13. Kommissionen mot Tyskland (dom 1998-09-29, mål C-191/95; plenum)

Målet avsåg talan om fördragsbrott mot Tyskland för underlåtenhet att uppfylla skyldigheterna enligt EG-fördraget och första och fjärde bolagsrättsdirektivet (68/151/EEG och 78/660/EEG), bestående i att Tyskland inte hade vidtagit föreskrivna åtgärder mot bolag som inte offentliggjort sina årsbokslut. Målet är av intresse särskilt av den anledningen att den tyska regeringen gjorde invändning att kommissionen, då den i motiverat yttrande och senare vid talans väckande anklagade Tyskland för fördragsbrott, tillämpat ett delegationsförfarande och därmed åsidosatt den kollegialitetsprincip som är förutsatt i artikel 169 i EG-fördraget. Enligt den tyska regeringen var delegering av beslutsfattandet uteslutet för principbeslut av ifrågavarande slag, även om det var tillåtet för lednings- och förvaltningsåtgärder. Kommissionen invände att åtgärderna gentemot Tyskland hade beslutats av kollegiet medan däremot utarbetandet av det motiverade yttrandet och inlagan till domstolen hade gjorts av kommissionens tjänstemän. EG-domstolen framhöll inledningsvis att kommissionens arbete är grundat på kollegialitetsprincipen och att denna princip även omfattar beslut att utfärda ett motiverat yttrande och att väcka talan. Principen vilar på kommissionsledamöternas jämbördighet i beslutsfattandet och innebär dels att besluten skall fattas gemensamt, dels att alla ledamöter i kollegiet, på ett politiskt plan, är kollektivt ansvariga för alla beslut som antas. EG-domstolen underströk emellertid att de formella villkor som är knutna till kollegialitetsprincipen varierar beroende på vilket slag av rättsakt som institutionen antar liksom på rättsaktens verkningar. Vid utfärdandet av ett motiverat yttrande är det fråga om ett inledande förfarande som inte har någon tvingande rättsverkan. Yttrandet utgör endast ett administrativt förfarande som föregår ett förfarande som eventuellt kan leda till att talan väcks vid domstol. Syftet är att ge medlemsstaterna tillfälle att frivilligt anpassa sig till fördragets krav eller att i förekommande fall motivera sin ståndpunkt. I andra hand är syftet att definiera föremålet för talan. Men kommissionen har inte befogenhet att genom ett motiverat yttrande fastställa en medlemsstats rättigheter och skyldigheter eller att ge medlemsstaten garantier för att ett

visst handlingssätt är förenligt med fördraget. Ett motiverat yttrande har således rättsverkan endast i förhållande till väckande av talan vid EG-domstolen och ger kommissionen möjlighet men inte skyldighet att väcka sådan talan. EG-domstolen underströk också att ett beslut att väcka talan vid domstolen inte i sig förändrar den rättsliga situationen. Dessa konstateranden ledde EG-domstolen till slutsatsen att beslut om motiverat yttrande och om väckande av talan visserligen skall fattas gemensamt av kommissionskollegiet på ett för alla medlemmar tillgängligt beslutsunderlag men att det inte är nödvändigt att kollegiet självt fastställer lydelsen av de rättsakter som innehåller besluten och deras slutliga utformning. Dessa kriterier befanns uppfyllda i målet, och EG-domstolen ogillade därför den tyska regeringens invändning om att kommissionen brutit mot kollegialitetsprincipen. Sedan EG-domstolen således konstaterat att det inte förelåg något hinder mot sakprövning fälldes Tyskland för att ha underlåtit att uppfylla sin förpliktelser enligt de förenämnda direktiven.